

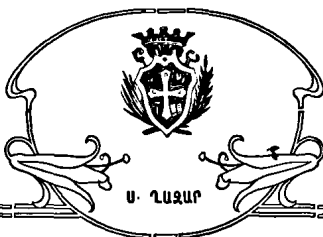
ԲԱԶՄԱՎԷՊ ՀԱՆԴԻՍԱՐԱՆ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ - ԳԻՏԱԿԱՆ - ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

ՌՅՀԱ-ՌՅՀԲ

ՀԱՅՈՐ

ՀԹ

1922

ՅՈՒՆՈՒԱՐ

ԹԻԻ 1

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

Խ Ա Բ Ո Ւ Ե Յ Ա Ն Ք ...

Բ Ա Յ Յ Պ Է Տ Ք Չ Է Վ Հ Ա Տ Ի Ն Ք

Ինչե՞ր կը յուսայինք խուսափող տարւոյն սկիզբը՝ կը կարծէինք որ բարձրացող արփին մեր անդամներն ալ սկսի այլեւս ջերմացնել։ Կը սպասէինք, այո՛, որ գէթ անոր ընծացցլին արդարութիւնն որոտայ իր հատու պատգամները։

Յուսոյ նշոյլներով չէ՞ր որ կը հետեւէինք Գերազոյն Խորհուրդի մէն մի նիստերուն, որ եւ իցէ կերպով մը օգտուելու՝ կատարուելիք կարգադրութիւններէն, գծուելիք սահմաններէն։ Չէ՞ որ աշխարհաւեր պատերազմները ծայր տուած էին ընկճեալ սօզքերը ազատագրելու սկզբունքէն։ Դըժբախտաբար, սակայն, փոքրերը պաշտպանելու պատրուակով ներկայացող մեծերը՝

լոկ իրենց տուները կահաւորել ջանացին՝ մինչեւ ի վնաս տառապողներուն։

Խաբուեցանք... բայց պէտք չէ վիստինք։ Այո՛, սպառեցաւ տարին. ու մենք՝ յետամէն զոհողութեանց ու բացուած արեան ծովերուն՝ ինչ որ էինք երէկ՝ նոյնն ենք եւ այսօր։ Ստոյգ է. անհետացած տարւոյն նկատմամբ ոչինչ ունինք ուրախանալու. թերեւս իր կորսուիլը միայն զայդ մեղաւորէ։

Երէկուան մայրամուտին չէ՞ր որ նոր տառապանքներու, նոր մարտիրոսագրութիւններու ազդանշանները տեսանք հորիզոնին վրայ։ Զարագուշակ ամպեր են անոնք, որ կը գումարուին նոր սարսափներ պոռն-

կալու Հայուժեան գլխուն : Եւ որքան աւելի դառն, երբ կը տեսնենք թշնամի վառուածքն ներքեւ ուրիշ մը... որուն կողքին՝ Հայ մարտիկը իրաւունքի եւ արդարութեան դրօշը բարձրացուց ու կուրծք տուաւ հասարակաց թշնամոյն դէմ :

Եւ սակայն, ծովածաւալ տխուր լուրերը կը հասնին Կիլիկիայէն . խեղճ Հայուծիւնը դարձեալ ի խաչ . դարձեալ կը շարժին մեր հազարաւոր ազգակիցներու վշտակոծ կարաւանները՝ հեռու իրենց սիրելի վառարաններէն... Զարհուրելի գաղթ մը ակամայ նախընտրուած՝ իր ամէն ցաւատանջ դառնութիւններովը եւ անկտւսափելի հետեւանքներովն հանդերձ . մի միայն ի խնդիր յուսատու Նշոյլն :

Եւ այս ամենուն առջեւ, այո՛, ունինք հաճ դիպատեա շերտաւ մը . այնչափ միայն, վասն զի փորձը ցոյց տուաւ, որ անկէ աւելն սպասում ի զուր է, մինչեւ որ ջրմուռէ մեր ցաւերը : Բացառութիւն մը որ կը գրտնենք այն տէրութիւնն է՝ որ վշտակրուծեան մէջ եղբարացաւ մեզ ու կ'ըմբռնէ մեր դժոճակ ցաւերը :

Պեճիան է դա :

Եւ յիշուի Կիլիկիոյ այս նոր աղէտի օրերուն ո՛վ չստէ անոր մարդասիրական քայլերը :

Անիկոյ հրահանգներ տեղաց Ազգաց Ընկերութեան իր Ներկայացուցչին, որ Ժողովոյն առաջին նիստին Կիլիկիոյ հրատապ հարցը մէջտեղ հանէ եւ ջանայ ձեռք ձգել ինչ որ կենսական ու նպաստաւոր է Հայ Ազգին : Առկէ զատ յատկապէս դէպի Բարիք փութացուց իր Նախարարը՝ տեսակցելու համար Գաղղիոյ Նախարարապետին հետ, որ Լոնտրոյ պիտի մեկնէր :

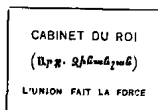
Ահմեդեօյի եւ Ամերիկայի մարդասիրական ձեռնարկներն ու առատաձեռն վեհանաժողովները հանդէպ մեր ազգին՝ արկածալից տարիններուս . բայց երբ նկատի առնուի եւս սա կէտը, որ Պեճիա իր բողոքի ծայրը կը բարձրացնէ՝ իր կարողութեան չափով դիմելով ազգու միջոցներու, հակառակ անոր՝ որ անհուն տառապանքներ ու երկրին քարուքանդ աւերակները անշաճ

են զինքը՝ ան մեզի ներկայիս կը դառնայ բարոյապէս ազատարար հերոս մը : Դեռ նոժ է ամենուն, որ Հայկական հարցը կանուխէն զբաղեցուցած էր Պեճիոյ հաճութեան միտքը : Բւ մինչ կը դիտենք իր այս դիւանագիտական շարժումները՝ Կիլիկիոյ խնդրոյն շուրջ՝ կը համոզուինք աւելի, որ այդ ազնուական ժողովուրդը լրջօրէն հետաքրքրուած էր յատկապէս միեւնոյն հարցով եւս, եւ ունինք ապացոյց մ'ալ :

Պիտի յիշեն « Բազմալէպ » ընկերացուները որ Ս . Ղազար իր ՆԵՄԱՆՈՐ ԱՅԾԵ-ԼՈՒԱՅ կարգին ունեցաւ Պիլքեսլի Արքունի Բանձնակատարութեան Պետը, Վսեմ . Nelson H. Le Kime, իբր յատուկ նամակաքեր Ն . Վեհ . Ապերտ Թագաւորին կողմանէ առ Միաբանութիւնս :

Առկէ գրեթէ երկու ամիս մ'առաջ՝ Վենետիկոյ Պեճիական Հիւպատոսը Ս . Ղազար գալով իր Վեհ . Թագաւորին անունով ապսպրած էր Հ . Ալիշանի « ՍԻՍՈՒԱՆ » թաղ . հրատարակութիւնը : Ո՛րքան յարմար էր առիթը՝ հայուն տառապանքներն այս պատեհաւ Ապերտ Թագաւորին ներկայացնելու : Իսկոյն պատրաստել տրուեցաւ ամենաշքեղ եւ արքայալայել կազմուածքով սոյն հաստորը, որուն երկու կողքերը նրբաճաշակ արուեստով մը զարդարուեցան Պեճիական Արքունի Տան զինանշանով եւ Ս . Ղազարու կղզեկով : Գրուեցաւ նաեւ յատուկ նամակ մը, յորում՝ մինչ Միաբանութիւնս զայն իր խոր յարգանքն իբր դոյզն նշան կը ներկայացնէր Թագաւորին՝ կը խնդրէր միանգամայն Անոր մասնաւոր հոգածութիւնը եւ իր Կառավարութեան ազգու ձեռնարկները Պետութեանց առջեւ՝ ի նպաստ Կիլիկիոյ ժողովուրդին :

Եւ անա անակնկալ մ'եղաւ, երբ Յուլիս 26ին վերոյիշեալ Արքունի Բանձնակատարը Պիլքեսլէն յատկապէս Վենետիկ գալով եւ իր հետ առնելով Վենետիկ Հիւպատոսն ալ՝ Ս . Ղազար հասաւ իր հետեւորդներով եւ յանձնեց Թագաւորին կողմանէ հետեւեալ նամակը, որուն իսկական բնագիրը կը ներկայացնենք հոս .

Palais de Bruxelles.
le 22 juillet 1921

Mes Révérends Pères,

Le Roi a reçu la lettre que vous Lui avez adressée le 15 mai dernier, mais qui n'est arrivée à Bruxelles qu'il y a quelques jours seulement, pour Lui demander d'accepter l'ouvrage du Père Alisan que vous avez publié.

Mon Auguste Souverain a été extrêmement touché des termes de votre lettre qui traduisent la sympathie si profonde que vous avez pour la Belgique et charmé de recevoir le magnifique livre intitulé « Sissouan ou l'Arméno-Cilicie » que vous avez enfermé dans une reliure qui a fait l'admiration de Sa Majesté.

Le Roi, Qui connaît quelle haute mission se sont donnée les Pères Mèkhitaristes de répandre la science dans le monde, m'a chargé d'avoir l'honneur de vous exprimer à tous Ses remerciements pour votre lettre si particulièrement gracieuse et pour le livre que vous Lui avez offert si somptueusement et qui sera placé dans Sa bibliothèque particulière.

Sa Majesté, Qui a toujours été douloureusement émue devant les souffrances de votre Nation, espère que l'avenir effacera ses malheurs et assurera le succès des efforts que vous faites vous-mêmes pour le salut des vôtres.

Veillez agréer, mes Révérends Pères, les assurances de ma haute considération,

*Le Chef du Cabinet du Roi,
C.TE D'ARSCHOT*

*Aux Révérends
Pères Mèkhitaristes,
Venise.*

Ձայս հրատարակելու ատեննիս կ'ան-
դրադառնանք մանր ու հագիւ նշմարելի՝
բայց կենսական կէտ մը: Արքունի զինա-
նշանին մէջ կը գտնենք սա ցայտուն
նշանաբանը¹. L'union fait la force. Միու-
թիւնը ուժ է՝ ընձեռէ:

Ո՛վ կարող է մերժել այս հիմարտութիւնը:
Տէրութեան մը առաջին գէ'ւըն է այն. երբ
անգամ մը իրարու շղթայէ երկպառակ
խումբեր՝ նոյնքան կ'ապահովէ անոնց
գոյութիւնը. անիկայ արգելք մ'է թշնամի
սապատակութեան:

Ու մինչ զայս կը յիշենք, հարկ կը համա-
րինք հոս ուրախութեամբ արձանագրել, որ

1. Որ բնագրին մէջ ժապաւնէն զարդը կը կազմէ:

վերջին ատեններս, ինչպէս ծանօթ է ամենուն, գեղեցիկ օրինակ մը տուին Ազատական ու Ռատկավար Հայ Գաղաքական կուսակցութիւնները, որ եղբայրաբար իրարու ծուլութեով կազմեցին կեդրոնական միակ ուժ մը հասարակաց դատին շուրջ:

Յիշաւի որքան փափագեցիք է, որ միւս ամէն կուսակցութիւններն ալ հետեւէին այդ-

յաղթական օրինակին: Եւ որ Տարւոյս արեւ-ծագին՝ այդ Խող ըլլայ մեր ջերմ ու սրտազին մաղկանքը ամէն հայրորդաց:

Ամիսփինք եւ ամրապնդենք մեր ջլատուած մարմինները: այն ատեն պիտի տեսնենք որ ստուգիւ «*Միութիւնը ուժ կ'ընձեռէ*»:

ԻՄԲ.

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆ ԱՐՏԱՔՆՈՑ ՓԻԼԻՍՈՓԱՅԻՑ

ՎԱՍՆ ԱՍՏՈՒԱԾՈՒԹԵԱՆՆ

Կը հրատարակենք ՈՍԿԵՌԻԿ Գ.ԷՆ. էջ 453. (որուն վրայ տես «Բազմալիկ» 1921 թիւ 10. էջ 336 մեր նրաբարութիւնը): Հ. Բ. Սարգիսեան կը գնէ իր «*ՄԵՐ ՅՈՅՈՅՍ*»-ին մէջ «Գրոյթեան յեզուն հին դասական է. յստակ է վայելուչ»:

Հ. Դ. Տ.

«Հոմերոս նշանաւոր փիլիսոփայ ասէ. երեք զօրութիւնը յերկնից մեծը անճառելիք ամենեցուն արարիչը մի աստուածութիւն. և հերմէս կոչեցաւ, վասն զի բնութիւն անճառ է:

«Արիստո ասէ եթէ յայտնեալ էր ինձ՝ ոչ ասէի ես ձեզ զանճառելիսն. մինն միայն. լոյսն անմատոյց. հուր իմանալի. միտք լուսաւոր. յարակայ իմաստը պայծառք՝ որ հոգով զամենայն ինչ պատեալ է. բաց ի նմանէ ոչ գոյ Աստուած. ոչ հրեշտակ, ոչ աստանայ և ոչ բնութիւն, այլ ինքն է տէր և հայր, որ ի ձեռն բանին իւրոյ զամենայն արար հոգով շրջելով ի վերայ ջուրց:

«Թելոս յորժամ պատերազմաւ ըմբռնեաք զամենայն երկիր և եկն յԱփրիկէ և մտեալ ի տուն կետնակոչաց, և զոհեաց զի ուսցի խորհուրդս և ասաց. Ո՛վ երաւ նեղին փրաւադին, անուու. որ զԶԶանս ի ներքոյ հաստատութեանդ ցածուցանես,

ուսոյ ինձ. ո՛վ քան զիս յառաջ կամ զկնի իմ. Պատասխանի ես. Որ հնազանդէ զամենայն երկիր՝ նա ասէ առաջ քան զքեզ աստուած է. և զկնի քո բան և հոգին որ ի միմեանս յարկացեալ կան, որոց իշխանութիւնն յաւիտեան է. և դու ուսարդ վաղձադակի մեռանիս, զի ոչ խորհեցար զճանապարհէ քումէ իրա:

«Անամոս փիլիսոփայ ասէ. Աչք Հօր անապական և համարուի, որ ի կամս իւր ունի զօրութիւն հաստատուն և հզօր, բան և հոգի, և ինքն բնութեամբ ամենաւալալ:

«Փիլիսոփոս. Յառաջ քան զառաջին պատճառն. այն որ առաւելն բարձրեալն է անիմանալին և միւսն ի նմանէն որպէս զինքն, բայց ոչ այլապէս. Արամաղայ ի տես հրոյ տեսանես: Վասն որոյ դու միայն զեռանդն յերկիր շրջափակ ստեղծեր, որ հաստատեալ կայ ի յարս ամպոց. անուանք ի երկիրս ոչ բաւէ. մինդ Աստուած՝ և Հայր ամենեցուն, և ոչ ի յայլմէ ունիս զայս զի հանապազ ես, զհետս քո ճանաչէ զոր դու ծնար. իրբե զքեզ և է Աստուած յԱստուած, որդի բնութեամբ ի բնութենէ քումէ, սեպիլ զեղեցկութեան դու յինքն և նա ի քեզ: